

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (TRF)

**Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури**

МАТЕРІАЛИ
IV міжнародної науково-практичної конференції

*«Гуманістична філософія освіти як складова успішних посттоталітарних
трансформацій»
(6-7 грудня 2018 року)*

Харків
ХНПУ- 2019

філософія збагачення за рахунок злодійства й обману, філософія безкарності й безвідповідальності та багато іншого, несумісного з такими поняттями, як патріотизм, добро, совість, відповідальність, повага до людини тощо. Філософію ж добра, терпимості, скромності, совісті сором'язливості, цнотливості, працелюбства розтоптано й викинуто на узбіччя життя [2, с. 166].

Отже, література має бути спрямована на виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Посилання

Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : Додаток до Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641

Коротяєв Б.І. Педагогічна філософія: колективна монографія / Б. І. Коротяєв, В. В. Курило, С.В. Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. – 340 с.

Безуб Ю. Використання технологій національно-патріотичного виховання на уроках української мови та літератури. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-38286321>.

ФОРМУВАННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ЄВРОКЛУБУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Н.Д. Подчерняєва, м. Харків

Актуальність дослідження зумовлена європейською інтеграцією України. Інтерес до міжнаціональної толерантності в Україні зумовлений не тільки відродженням національної свідомості, а й розумінням того, що людина є продуктом тієї культури, в якій вона зростає, результатом прямого впливу способу життя, традицій, звичаїв, норм і цінностей того суспільства, до якого вона належить.

У сучасній педагогічній науці проблема виховання толерантності досліджується у різних аспектах: етнічна толерантність (З. Малькова, Ю. Римаренко); педагогіка та психологія ненасилля (Н. Єрмолаєва, В. Маралов), педагогіка співробітництва (Ш. Амонашвілі, С. Соловейчик, В. Шаталов).

Мета дослідження полягає у визначенні поняття «міжнаціональна толерантність старшокласників» та виокремленні основних чинників її формування через діяльність шкільного євроклубу, робота якого спрямована на всебічне вивчення учнями історії, культури, звичаїв і традицій країн Європейського союзу та України як невід'ємної частини європейської спільноти.

Активна діяльність шкільних євроклубів найчастіше охоплює старшокласників, бо в юнацькому віці духовність та мораль сформовані, тому виникає потреба толерантної взаємодії з соціумом. Толерантність входить у свідомість як доброзичливість, як уміння у своїй повсякденній поведінці не виходити за певні рамки, як лояльність та інтерес до існуючих розбіжностей, як здатність судити неупереджено. У цей період посилюється усвідомленість своєї етнічної приналежності; розширюється етнічний світогляд.

У довідковій літературі толерантність трактується як відсутність чи послаблення реагування на якийсь несприятливий чинник у результаті зниження чутливості до його дії.

Ми дотримуємося думки тих науковців (Т. Атрощенко, О. Губенко, О. Гуренко І. Палько), які розглядають міжнаціональну толерантність старшокласника як інтегративну характеристику особистості, яка включає в себе знання, які необхідні для здійснення міжнаціональної взаємодії; позитивне емоційне сприйняття культурного «іншого» як рівного, бажання та здатність спілкуватися з однолітками-представниками інших культур на толерантній основі задля взаємозбагачення; здатність до компромісу з ними, подолання протиріч, уміння знаходити спільну мову, стримувати себе, з повагою ставитися до мовних, культурних відмінностей співрозмовника.

Досвід роботи опікуном шкільного євроклубу (2005 – 2014 роки) та аналіз діяльності євроклубів загальноосвітніх навчальних закладів України [3] дав можливість визначити основні чинники формування міжнаціональної толерантності старшокласника: 1) формування правильних понять про особистість і поведінку людини, застосування суб'єкт-суб'єктної взаємодії

членів шкільного євроклубу, навчання спілкуванню, вільному від упереджень і забобонів; 2) створення діяльнісного середовища для набуття старшокласниками практичних навичок спілкування з представниками інших націй та формування власних переконань; 3) організація педагогічної підтримки старшокласників у самовизначенні, дотриманні міжнаціональної толерантності.

Мобілізатором міжнаціональної толерантності [2, с.61] виступають опікуни шкільних євроклубів, які добре розуміються на міжнаціональній проблематиці, володіють технологіями подолання конфліктних ситуацій, створюють згуртоване учнівське середовище, де панує взаємоприйняття, взаємоповага, взаєморозуміння, взаємодопомога, щирість та відвертість у спілкуванні. Тому засвоєння юнаками й дівчатами толерантності відбувається через осмислення складових міжнаціональної толерантності. Міжнаціональна толерантність опікуна починається з його професіоналізму, педагогічної майстерності та педагогічної свободи, особистого досвіду, широкого кругозору та обізнаності про сучасні політичні процеси.

Опікуни шкільних євроклубів, які здійснюють усвідомлене, цілеспрямоване толерантне спілкування у діяльності євроклубу, використовують гуманістичні педагогічні концепції (педагогіка співробітництва, педагогіка та психологія ненасилля, педагогіка і психологія толерантності тощо).

Формування міжнаціональної толерантності має бути ненасильницьким, відбуватися через соціально-виховну, інформаційно-просвітницьку роботу.

Ефективно організована робота шкільного євроклубу створює для старшокласників простір для виявлення ними емпатії, відповідальності, надійності в особистісних взаєминах, розвиває вміння об'єктивно оцінювати як власні вчинки, так і вчинки інших людей, приймати думку за умови відмінності від власної, знаходити компроміс задля позитивного результату спільної діяльності.

У роботі шкільного євроклубу опікун розвиває у молоді критичність мислення, стимулює до вирішення проблеми; формує усвідомлення того, що

сутність багатьох конфліктів має суб'єктивний характер, які найчастіше виникають не через несумісні цілі чи інтереси, а з почуття ворожості до іншого через нерозуміння свого партнера; демонструє способи вирішення конфліктних ситуацій за наявності протилежних інтересів, показує можливості співробітництва у вирішенні проблем на основі довіри і взаєморозуміння, що дозволяє правильно обговорити свої почуття. Для цього опікун добирає ситуації, які відповідають життєвому досвіду старшокласників та викликають зацікавленість. А це передбачає формування таких специфічних для міжнаціональної толерантності знань і умінь: знання природи стереотипів; уміння аналізувати власні стереотипи та уміння протистояти їм; уміння визначати стереотипи, які призводять до некоректних узагальнень; виявляти упереджені думки і ставлення; уміння ретельно продумувати та аргументувати свої думки та висловлювання, відділяти головне від несуттєвого в тексті або в мовленні; виявляти емоційно забарвлені слова, які можуть спричинити конфлікт; уміння сприймати іншу думку без антипатії до людини, вирізняти факт від припущення і особистої думки; уміння піддавати сумніву логічну непослідовність мови; уміння визначати сутність проблеми міжособистісного спілкування і альтернативні шляхи її творчого вирішення [1, с. 367–382].

Діяльнісне середовище для вияву особистісних рис старшокласників (емпатія, доброзичливість, довіра, комунікабельність, ініціативність) та формування національної самосвідомості, поваги до культури, традицій інших народів створюється завдяки використанню в роботі шкільного євроклубу нових форм виховної роботи та різнопланових заходів, бо саме практичне ознайомлення з культурами різних народів навчає молодь виявляти унікальність кожної культури, визначати її ціннісні характеристики.

Найбільш ефективному формуванню міжнаціональної толерантності старшо-класників сприяє шкільний євроклуб, який пропонує цікаві сучасні форми виховної роботи (квест, флешмоб, сторітелінг, акції, тренінг, дебати тощо) та заходи (європейської та національної спрямованості).

Таким чином, основними чинниками у роботі шкільного євроклубу щодо виховання міжнаціональної толерантності старшокласників є застосування суб'єкт-суб'єктної взаємодії членів шкільного євроклубу та вплив особистості опікуна євроклубу на формування специфічних для міжнаціональної толерантності знань і умінь; створення діяльнісного середовища для вияву особистісних рис старшокласників; організація педагогічної підтримки старшокласників у дотриманні ними міжнаціональної толерантності.

Перспективним напрямом подальших досліджень може бути вивчення питання підготовки опікунів шкільних євроклубів.

Посилання

Гончарук Т. Теоретичні засади розробки технологій формування міжособистісної толерантності старшокласників // Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Наук.-метод. посібник / За ред. док. пед. наук, проф. С. О. Сисоєвої. – Київ, 2004. – С. 367 – 382.

Євт ух В.Б. Етнічність: Глосарій. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2009. – 170 с.

Центр європейської інформації [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://tolerant.org.ua>. – Назва з екрана.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ У РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ

Н.В. Радіонова, м. Харків

За сучасних умов актуальною стає проблематика пов'язана як з розгортанням виховних і освітніх практик у контекстах мультикультурного суспільства, так і з освітньою євроінтеграцією. В цьому сенсі українсько-польські освітні зв'язки, що проявляються в практиках стажування, взаємного обміну студентами, в спільних наукових проектах тощо, є водночас і реаліями сьогодення, й давньою традицією., зокрема на Слобожанщині. Саме тому, досвід локального відтворення європейського освітнього простору на Слобожанщині XIX століття, в основу якого була покладена стратегія багатовекторних культурних зв'язків, через які трансливалася європейська освітня ідея, сприяє розумінню сучасних освітніх процесів в Україні. Зауважу, що культурний ландшафт Слобожанщини протягом усього XIX ст. Формують одночасно два